# Näringsutskottets betänkande

# 1980/81:16

**över del av proposition 1980/81:20 om besparingar i statsverksamheten, m. m., jämte motioner (ekonomi- och handelsdepartementen)**

## Ärendet

I detta betänkande behandlas

*dels* proposition 1980/81:20 bilaga 6 (ekonomidepartementet) punkt 1 (centrala myndigheter m. m.) såvitt avser bank- och försäkringsinspektionerna,

*dels* proposition 1980/81:20 bilaga 10 (handelsdepartementet) punkterna 1–6 och 9 samt punkt 10 i den del som svarar mot punkterna 2–6 och 9,

*dels* – helt resp. delvis – två motioner som har väckts med anledning av propositionen.

Vidare refereras ett avsnitt i en motion som utan något yrkande berör ett par av de ovan angivna punkterna.

Propositionen och motionerna redovisas i det följande.

## Propositionen

I den angivna delen av bilaga 6 punkt 1 i propositionen redovisar ekonomiministern vissa intentioner beträffande behandlingen av de berörda myndigheternas förslag till anslagsframställningar.

I bilaga 10 punkt 1 föreslår regeringen att riksdagen för budgetåret 1980/81 till [anslaget] B 3. Exportfrämjande åtgärder för över 10 000 000 kr. från reserverade medel under reservationsanslaget B 4. Stöd till svensk projektexport m. m.

I bilaga 10 punkterna 2–6 och 9 redovisar handelsministern vissa tilltänkta besparingsåtgärder m. m. inom handelsdepartementets verksamhetsområde för budgetåret 1981/82. Dessa åtgärder gäller avgifter vid kommerskollegium (punkt 2), besparingar vid statens pris- och kartellnämnd (punkt 3), besparingar vid konsumentverket (punkterna 4 och 9), avgifter vid allmänna reklamationsnämnden (punkt 5) och avgifter vid patent- och registreringsverket (punkt 6). Enligt regeringens beslut med anledning av hemställan i punkt 10 bereds riksdagen tillfälle att ta del av inriktningen av dessa besparingsåtgärder.

I övriga delar behandlas bilaga 6 av finansutskottet (FiU 1980/81:13) samt bilaga 10 av skatteutskottet (SkU 1980/81:9) och försvarsutskottet (FöU 1980/81:10).

## Motionerna

### Yrkanden m.m.

De motioner som har väckts med anledning av proposition 1980/81:20 och behandlas i detta betänkande är

1980/81:87 av Lennart Pettersson (s), vari hemställs att riksdagen med hänsyn till det besvärliga budgetläget och behovet av att skära ned administrativa kostnader omprövar beslutet att skilja allmänna reklamationsnämnden från konsumentverket,

1980/81:101 av Lars Werner m. fl. (vpk), såvitt gäller hemställan att riksdagen

1. avslår proposition 1980/81:20 i vad avser
b) minskat anslag till pris- och kartellnämnden,
c) minskat anslag till konsumentverket,
2. beslutar minska
a) anslaget till exportrådet med 11 milj. kr.,
b) anslaget till turistrådet med 10 milj. kr.,
c) anslaget till IDB med 11 milj. kr.

I övriga delar behandlas den sistnämnda motionen av skatteutskottet (SkU 1980/81:3) och försvarsutskottet (FöU 1980/81:10).

Som framgår av följande avsnitt innehåller motion 1980/81:84 av Ingvar Svanberg m. fl. (s) vissa synpunkter på här aktuella delar av proposition 1980/81:20, dock utan något yrkande med avseende på dessa.

### Motivering

I motion 1980/81:87 erinras om att riksdagen i juni 1980 mot socialdemokraternas röster beslöt att allmänna reklamationsnämnden, som hittills ingått i konsumentverkets organisation, skulle bli en fristående statlig myndighet. Vid den tiden fanns inga uppgifter om att regeringen ansåg att det fanns behov av långtgående nedskärningar av resurserna på konsumentområdet, säger motionären. Mot bakgrund av den resurssituation på konsumentområdet som nu har presenterats finns det, menar han, nya och starka skäl som talar för en omprövning av beslutet. Motionären hävdar att de administrativa kostnaderna till följd av omorganisationen ökar med ett årligt belopp "i storleksordningen minst 3/4 milj. kr.".

Regeringens attack mot konsumentverket bör definitivt slås tillbaka, uttalas i motion 1980/81:101. Motionärerna finner det "typiskt att regeringen vänder sig mot konsumenterna – medan däremot storföretagens exportutgifter till dels fortfarande skall försörjas via skattebetalarna ". Inte heller statens pris- och kartellnämnds verksamhet bör skäras ned, säger motionärerna. "Prisutplundringen och trustväsendet motiverar snarast det rakt

motsatta." Vidare bör planerna på en ytterligare reducering av konsumentverkets ram stoppas, anförs det. Stödet till export och turism är enligt motionärerna delvis missriktat och ineffektivt, delvis en föga acceptabel förmån. Statens exportråd betecknar motionärerna som en privat institution, vilken bör finansiera sig själv. De ifrågasätter om det är "rationellt att lägga ut 33 miljoner för att locka turister till Sverige". Anslaget till Interamerikanska utvecklingsbanken (IDB) bör, hävdar de, avskaffas "såsom varande uttryck för en typisk imperialistisk påtryckningspolitik av USA-märke".

I motion 1980/81:84 finns ett avsnitt med rubriken Konsumentpolitiken. Eftersom regeringen inte lägger fram några konkreta förslag tar vi inte nu ställning till de aviserade anslagsbegränsningarna, säger motionärerna och tillägger att de utgår från att regeringen i budgetpropositionen redovisar konsekvenserna av sina förslag så att riksdagen får ett fullständigt beslutsunderlag. I fråga om den konsumentpolitiska verksamheten anför motionärerna att denna självfallet inte skall undantas från den närmare granskning som behövs i syfte att göra besparingar. De uttalar samtidigt att en väl fungerande konsumentpolitisk verksamhet är samhällsekonomiskt klart lönsam och dessutom ett stöd för de svaga grupperna i samhället. Motionärerna hävdar att näringslivsintressen har tillåtits diktera konsumentpolitikens utveckling och att den ekonomiska politiken har medfört att särskilt låginkomsttagare och andra utsatta grupper fått ökade svårigheter att klara sin hushållning. I denna situation kan vi, heter det i motionen, från socialdemokraternas sida inte medverka till en konsumentpolitisk nedrustning som äventyrar de grundläggande målen på detta område.

## Uppgifter rörande allmänna reklamationsnämnden

Handelsdepartementet har lämnat bl. a. följande uppgifter om beräknade administrativa merkostnader till följd av att allmänna reklamationsnämnden blir en självständig myndighet.

Nämnden kommer att tillföras tre nya tjänster per den 1 januari 1981 för de administrativa uppgifter som då läggs på nämnden. I proposition 1979/80:114 beräknades ca 300 000 kr. för dessa tjänster (inkl. följdkostnader). Vid nyligen slutförda förhandlingar har dessa tjänster placerats i resp. högst lönegrad F 19, högst lönegrad F 11 och högst lönegrad F 7. Om tjänsternas innehavare inplaceras i de högsta av de ifrågakommande lönegraderna blir lönekostnaden 365 000 kr. för ett år. En sådan inplacering bedöms dock inte vara sannolik. Med följdkostnader för lokaler, expenser m. m. kan de maximala merkostnaderna för administrationen beräknas till ca 400 000 kr.

I proposition 1979/80:114 uttalades att de förändringar av konsumentverkets medelsbehov som följde av att allmänna reklamationsnämnden fick egna resurser skulle prövas i samband med den årliga budgetbehandlingen. En sådan prövning avses nu äga rum i samband med den planerade översynen

av konsumentverket. Man räknar med att konsumentverkets administration kan minskas något. Om personal som i dag arbetar inom konsumentverkets administration flyttar över till de administrativa tjänsterna hos allmänna reklamationsnämnden ökar förutsättningarna för att besparingar kan realiseras hos konsumentverket.

Konsumentverket skall även fortsättningsvis bistå allmänna reklamationsnämnden med administrativ service. Det gäller vaktmästeri, telefonväxel, städning m. m. Nämndens anslag har för budgetåret tillförts 291 000 kr. för köp av sådana tjänster. Motsvarande minskning har gjorts under konsumentverkets anslag. Medlen för administrativ service utgör således ingen merkostnad i samband med att nämnden blir självständig.

## Utskottet

De avsnitt i proposition 1980/81:20 som behandlas i detta betänkande är av olika formell innebörd. I ett fall – Exportfrämjande verksamhet (bil. 10 punkt 1) – rör det sig om ett förslag till omfördelning mellan två anslag under det löpande budgetåret och en viss besparing i anslutning därtill. I övriga fall anmäler föredraganden planerade åtgärder i form av dels införande eller höjning av avgifter, dels besparingar kommande budgetår under olika budgetpunkter. Ytterligare besparingsförslag läggs fram i motionerna 1980/81:87 och 1980/81:101. I den sistnämnda avvisas ett par av propositionens besparingsförslag.

### Ekonomidepartementet

Ekonominiministern anför att anslagsframställningarna för budgetåret 1981/82 från myndigheter under ekonomidepartementet kommer att behandlas med stor restriktivitet. Beträffande bankinspektionen och försäkringsinspektionen påpekar han att deras verksamhet finansieras via avgifter från bank- och försäkringsinstituten. För den händelse det inledningsvis nämnda uttalandet är avsett att gälla även dessa myndigheter vill utskottet framhålla att det med hänsyn till finansieringsformen inte finns något direkt statsfinansiellt motiv för besparingar i deras verksamhet. Syftet med de båda myndigheternas verksamhet talar snarare för att man fastställer en önskvärd ambitionsnivå och anpassar finansieringen därefter. Samtidigt är det givetvis angeläget att de berörda instituten inte belastas med onödigt höga avgifter. I detta sammanhang kan erinras om att utskottet våren 1980 (NU 1979/80:67) underströk betydelsen av att bankinspektionen skulle få tillräckliga resurser för den verksamhet som följde av dess nya uppgifter enligt lagen (1980:2) om finansbolag.

**Exportfrämjande verksamhet m. m.**

Utskottet tillstyrker regeringens förslag att av reserverade medel – 25 milj. kr. – under anslaget Stöd till svensk projektexport m. m. 10 milj. kr. skall användas för förstärkning under innevarande budgetår av de allmänna resurser för exportfrämjande som står till regeringens förfogande. Regeringens avsikt att spara 5 milj. kr. av anslaget föranleder ingen erinran.

Tre yrkanden i motion 1980/81:101 hänför sig till sådana anslag på handelsdepartementets huvudtitel som avser främjande av utrikeshandeln och närliggande ändamål. Motionärerna vill att riksdagen skall besluta minska anslaget till Sveriges exportråd med 11 milj. kr., anslaget till Sveriges turistråd med 10 milj. kr. och anslaget till Interamerikanska utvecklingsbanken (IDB) med 11 milj. kr. Utskottet utgår från att förslaget avser nästa budgetår. De anslag som har anvisats till Exportrådet, Turistrådet och IDB för det nu löpande budgetåret uppgår till resp. 11,6 milj. kr., ca 32,8 milj. kr. och 11,4 milj. kr.

Utskottet konstaterar att riksdagen inte har underlag för att nu fatta beslut om storleken av de berörda anslagen för nästa budgetår. Regeringens förslag på dessa punkter bör inväntas. Motionsyrkandena avstyrks följaktligen. Beträffande Exportrådet är att märka att det inte, som motionärerna påstår, är "en privat institution" utan är ett av staten och näringslivet – genom Sveriges allmänna exportförening – gemensamt inrättat organ. Av statens anslag till Exportrådet går mer än hälften till att täcka kostnader för planering och ledning av handelssekreterarnas verksamhet och av exportfrämjande verksamhet inom utrikesrepresentationen. Återstoden utgör i huvudsak bidrag till rådets exportservice åt företag med export av mindre omfattning. Beträffande IDB bör framhållas att Sverige om det utträder ur organisationen – såsom har begärts bl. a. från motionärernas håll – inte utan vidare med omedelbar verkan befrias från ekonomiska förpliktelser gentemot IDB (jfr NU 1979/80:29).

**Kommerskollegium**

Handelsministern anmäler att han avser att föreslå regeringen att dels höja avgifterna för vissa tillstånd som meddelas av kommerskollegium, dels införa en expeditionsavgift för importlicenser. Utskottet finner inte anledning till erinran häremot.

**Konsumentverket och statens pris- och kartellnämnd**

Handelsministern förordar att verksamheten vid statens pris- och kartellnämnd (SPK) skall omdisponeras i vissa avseenden och att en del andra förändringar skall genomföras vid myndigheten i besparingssyfte. Liknande planer anmäls för konsumentverkets del. Verket bör, säger handelsminis-

tern, "koncentrera sina insatser till områden av avgörande betydelse för konsumenterna". Anslaget Konsumentverket: Undersökningsverksamhet anses kunna avvecklas. Vidare aviseras en översyn av konsumentverkets verksamhet, avsedd att leda till vissa omprövningar av konsumentpolitisk art.

I motion 1980/81:101 yrkas avslag på propositionen i vad avser minskat anslag till SPK och minskat anslag till konsumentverket. Som framgår av referat i det föregående (s. 3) innehåller även motion 1980/81:84 uttalanden om de avsnitt i propositionen som avser de konsumentpolitiska organen.

Riksdagen kan snart emotse ett reguljärt budgetförslag från regeringen och får då tillfälle att i detalj pröva förutsättningarna för sådana besparingar på konsumentpolitikens område som handelsministern förespråkar. Vad som anförs i propositionen om den allmänna inriktningen av besparingssträvandena för konsumentverkets del ger inte anledning till erinran. I detta sammanhang vill utskottet understryka betydelsen av information till konsumenterna och av varutester som utgör grund för sådan information. Utskottet utgår från att regeringen i sitt förslag beträffande konsumentverkets anslag kommer att i programtermer ge anvisningar om hur kostnadssänkningarna inom verket skall genomföras.

Även om regeringen har ställt vissa preciserade besparingar i utsikt innebär detta inte att den nu har lagt fram förslag om reduktion av vissa anslag. Det nyss berörda yrkande i motion 1980/81:101 som går ut på att propositionen skall avslås i vad avser minskade anslag till konsumentverket har därför väckts för tidigt. Utskottet avstyrker detta yrkande.

Den allmänna inriktning av besparingsprogrammet som anges för SPK:s del synes likaledes vara godtagbar.

Motion 1980/81:101 avstyrks även såvitt gäller SPK.

**Allmänna reklamationsnämnden**

Riksdagen beslöt våren 1980 att allmänna reklamationsnämnden, som hittills har ingått i konsumentverkets organisation, den 1 januari 1981 skall bli en självständig myndighet. I motion 1980/81:87 föreslås att riksdagen mot bakgrund av det besvärliga budgetläget skall ompröva detta beslut, som enligt motionären medför administrativa merkostnader uppgående till minst 3/4 milj. kr. under ett år. Enligt beräkningar som handelsdepartementet har tillställt utskottet och som har redovisats i det föregående skulle merkostnaderna stanna vid högst 400 000 kr. och sannolikt bli lägre. Till de kostnadsökningar som belastar konsumentverkets och allmänna reklamationsnämndens anslag bör emellertid läggas kostnadsökningar som uppkommer på andra håll, t. ex. hos serviceorgan inom statsförvaltningen, till följd av att ytterligare en fristående myndighet inrättas. De maximala merkostnaderna torde därför få beräknas till ett belopp av storleksordningen 1/2 milj. kr. för ett år. De faktiska merkostnaderna, som bör bli lägre, betingas bl. a.

av i vilken mån omorganisationen kan leda till besparingar i konsumentverkets administration. Den ovisshet som kvarstår om de exakta merkostnaderna har enligt utskottets mening inte avgörande betydelse för ställningstagandet till motionsyrkandet.

Utskottet vill framhålla att den beslutade omorganisationen är avsedd att genomföras inom mindre än en månad och att avtal har träffats om lönegradsplacering m. m. av tjänsterna vid den fristående allmänna reklamationsnämnden. Att riksdagen i detta läge skulle återkalla sitt omorganisationsbeslut finner utskottet inte lämpligt. Oavsett detta anser utskottet nu liksom i våras att starka principiella skäl talar för omorganisationen. Denna är också en naturlig konsekvens av att nämnden nu görs permanent efter att hittills ha bedrivit en försöksverksamhet. Utskottet vill betona att det ingår i förutsättningarna att nämnden och konsumentverket även i framtiden skall samarbeta bl. a. genom utbyte av erfarenheter och att administrativa resurser så långt möjligt skall utnyttjas gemensamt i syfte att kostnaderna skall begränsas.

**Patent- och registreringsverket**

Handelsministern aviserar en höjning av patent- och registreringsverkets avgifter inom programmet Namnärenden, avsedd att leda till full kostnadstäckning inom detta program. Utskottet finner inte anledning till erinran häremot. Vidare meddelar handelsministern sin avsikt att i budgetpropositionen ta upp frågan om avgiftshöjning avsedd att ge täckning för länsstyrelsernas handläggningskostnader i samband med anmälningar till förenings- och handelsregistren. Utskottet finner på nuvarande stadium inte skäl för något uttalande på denna punkt.

**Hemställan**

Utskottet hemställer

1. beträffande *bankinspektionen och försäkringsinspektionen*
   att riksdagen med anledning av proposition 1980/81:20 bilaga 6 punkt 1 i ifrågavarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
2. beträffande *Sveriges exportråd*
   att riksdagen avslår motion 1980/81:101 yrkande 2 a,
3. beträffande *exportfrämjande verksamhet*
   att riksdagen med bifall till proposition 1980/81:20 bilaga 10 punkt 1 för budgetåret 1980/81 till anslaget B 3. *Exportfrämjande åtgärder* för över 10 000 000 kr. från reserverade medel under reservationsanslaget B 4. Stöd till svensk projektexport m. m..

4. beträffande *Sveriges turistråd*
   att riksdagen avslår motion 1980/81:101 yrkande 2 b.
5. beträffande *Interamerikanska utvecklingsbanken*
   att riksdagen avslår motion 1980/81:101 yrkande 2 c.
6. beträffande *kommerskollegium*
   att riksdagen med anledning av proposition 1980/81:20 bilaga 10 punkt 2 samt punkt 10 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.
7. beträffande *konsumentverket*
   att riksdagen med anledning av proposition 1980/81:20 bilaga 10 punkterna 4 och 9 samt punkt 10 i motsvarande del och med avslag på motion 1980/81:101 yrkande 1 c som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.
8. beträffande *statens pris- och kartellnämnd*
   att riksdagen med anledning av proposition 1980/81:20 bilaga 10 punkt 3 samt punkt 10 i motsvarande del och med avslag på motion 1980/81:101 yrkande 1 b som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.
9. beträffande *allmänna reklamationsnämnden*
   att riksdagen
   a) avslår motion 1980/81:87,
   b) med anledning av proposition 1980/81:20 bilaga 10 punkt 5 samt punkt 10 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.
10. beträffande *patent- och registreringsverket*
    att riksdagen med anledning av proposition 1980/81:20 bilaga 10 punkt 6 samt punkt 10 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Stockholm den 9 december 1980

På näringsutskottets vägnar
INGVAR SVANBERG

*Närvarande:* Ingvar Svanberg (s), Johan Olsson (c), Erik Hovhammar (m), Nils Erik Wååg (s), Margaretha af Ugglas (m), Lilly Hansson (s), Lennart Pettersson (s), Bengt Sjönell (c), Rune Jonsson (s), Hadar Cars (fp), Karl Björzén (m) (mom. 9, 10), Wivi-Anne Radesjö (s), Ingegärd Oskarsson (c), Birgitta Johansson (s), Christer Eirefelt (fp) och Lennart Blom (m) (mom. 1–8).

## Reservationer

av Ingvar Svanberg, Nils Erik Wååg, Lilly Hansson, Lennart Pettersson, Rune Jonsson, Wivi-Anne Radesjö och Birgitta Johansson (alla s)

**1. Konsumentverket** (mom. 7)

Reservanterna anser att den del av utskottets yttrande på s. 6 som börjar med "Riksdagen kan" och slutar med "skall genomföras" bort ha följande lydelse:

Utskottet finner att, såsom anförs i motion 1980/81:84, det är självklart att den konsumentpolitiska verksamheten inte skall undantas från den närmare granskning som behövs för att göra besparingar. Den inriktning av besparingssträvandena som beskrivs i avsnitten om konsumentverket inger emellertid oro. Det samlade intrycket är att regeringen inriktar sig på en konsumentpolitisk nedrustning, som kommer att slå hårt mot de svaga grupperna i samhället. Riksdagen måste reagera mot detta och uttala att utgångspunkten för besparingar på konsumentpolitikens område måste vara att de grundläggande mål som hittills har gällt för den statliga konsumentpolitiska verksamheten inte får ges upp. Riksdagens granskning av regeringens budgetförslag på området måste baseras på den principen. Utskottet är alltså inte berett att godta handelsministerns besparingsprogram för konsumentverket.

**2. Statens pris- och kartellnämnd** (mom. 8)

Reservanterna anser att den del av utskottets yttrande på s. 6 som börjar med "Den allmänna" och slutar med "vara godtagbar" bort ha följande lydelse:

Även SPK är ett viktigt konsumentpolitiskt organ. Den kritik som kan riktas mot besparingsprogrammet för konsumentverket är giltig även för SPK:s del. Utskottet tar alltså även på denna punkt avstånd från handelsministerns uppläggning av besparingssträvandena.

**3. Allmänna reklamationsnämnden** (mom. 9)

Reservanterna anser

*dels* att den del av utskottets yttrande på s. 7 som börjar med "Utskottet vill" och slutar med "skall begränsas" bort ha följande lydelse:

De besparingsplaner som regeringen nu har redovisat utgör, som motionären framhåller, ett tungt vägande argument för en omprövning av beslutet att allmänna reklamationsnämnden skall skiljas från konsumentverket. Den besparing som görs vid bibehållande av den nuvarande organisationen är, såsom framgår av vad nyss sagts, beaktansvärd. Till skillnad från

andra besparingsprojekt medför det av motionären föreslagna inga nackdelar – övervägande skäl talar, som de socialdemokratiska ledamöterna anförde i en reservation i näringsutskottets betänkande 1979/80:55, för att allmänna reklamationsnämnden även fortsättningsvis bör vara knuten till konsumentverket. Utskottets slutsats blir att regeringen omedelbart bör avbryta de pågående förberedelserna för omorganisationen och i stället skapa förutsättningar för att nämnden kan fortsätta sin verksamhet inom konsumentverket med förstärkt ställning i enlighet med vad som förordades i den nämnda reservationen.

*dels* att utskottet under 9 bort hemställa

9. beträffande *allmänna reklamationsnämnden*
att riksdagen
a) med anledning av motion 1980/81:87 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
b) (= utskottet).